

„Съдът през моите очи“

Есе

За мен в понятието съд разглеждам истината и човешкия морал, като добродетели. Размислите за живота и човека неизбежно опират до търсенето на ония истини, от които зависи живота ни. В наше време почти всеки си мисли, че неговият живот е изцяло в неговите собствени ръце – и затова можем да правим каквото си искаме със своя живот. Това чувство за свобода е прекрасно, ние наистина “правим” всеки ден своя живот, но това не значи, че животът ни трябва да зависи от “изобретени” тук и сега от нас самите истини: животът е над всичко, в това число и над нас самите.

Мнозина смятат, че всеки, живеейки, си създава своя оригинална истина на живота. Зачитането на това право съдържа в себе си нещо достойно за уважение – животът ни наистина трябва да е в наша власт, ала тази власт не е безгранична. Ние все пак не можем да правим каквото си искаме със своя живот, защото не сме си го дали сами: Оня, който ни го е дал, ще ни държи отговорни за това какво сме направили с него.

Не може да се смята, че “няма задължителни истини”, че “всичко е относително”, че “нека да живеем както ни се иска, и да не мислим за последствията, защото след живота ни няма нищо” – този nihilизъм до добро не води, защото самият живот си иска своето, а ние сме длъжни да му го дадем. Ето защо неизбежно опираме до въпроса, до вечния въпрос:

Коя е вечната истина на вечния живот?

Наистина, ние сме смъртни, но животът като такъв е вечен, той няма да спре след нашата физическа смърт; светът няма да загине заедно с нас. Ние сме временни, но животът е вечен, на нас ни е даден живот с определена цел, а не просто така, изцяло случайно. Затова трябва да се пазим от абсурдното живеене “ей-така, за едното нищо”, както и от подценяването на самия живот, защото разминаването ни с вътрешното естество на живота няма да остане безнаказано; ние сме тези, върху които ще се стоварят последиците на собствената ни неразумност. Самият живот носи в себе си някаква истина, без която не може да се живее, ние

безсъзнателно ѝ служим, но много по-добре би било да се опитаме да си дадем сметка за нея.

Ако животът като такъв е една вечна тайна за човека, а неговата истина е толкова велика, че никой не може да претендира, че я е прозрял напълно, то това само означава, че ние нито миг не трябва да се отказваме от това поне да вървим към тази истина, да се стремим към нея – за да направим живота си пълноценен и истински. Безразличието към живота и неговата истина жестоко се наказва, цената е един неизживян живот! Готов ли е човекът, особено пък младият човек, който е в началото на един живот, от който очаква така много, да плати тази цена – и необходимо ли е това, след като животът ни е даден за това да го живеем?!

Търсенето на истината на живота е смисъл на самия живот за човека. С всичко, което правим, ние или се отдалечаваме от тази истина, или пък се приближаваме към нея; но най-важното е да не живеем в раздор с онова, което животът иска от нас. Животът може да ни даде всичко, но готови ли сме ние самите да му поискаме точно онова, което истински ни трябва?

Мнозина живеят така, че все едно не знаят какво точно искат. Един ден искат едно, на другия ден се отказват и с безумен плам се хвърлят да гонят съвсем друго: така не бива да се живее. Поставяме си цели, които много често ни отнемат радостта от живота, защото тези наши разсъдъчни цели почти винаги изневеряват на онова, което животът иска от нас, но ние не го знаем. С живота си нямаме правото да правим каквото ни скимне, защото ще бъдем наказани; ние самите по този начин наказваме себе си, не някой друг! Свободата не означава, че имаш правото да постъпваш както ти се прииска с този живот. Вярно разбраната свобода изхожда от разбирането за един велик дълг пред живота, тежестта на който трябва смело да поемем на плещите си. Животът ни трябва да служи на живота – нима има по-проста, но по-значима истина от тази?! Има ли някой, който да не разбира това?!

Философията се опитва да помага на хората в търсенето на ония прости истини, от които зависи наслаждението ни от един смислен и подреден живот, в който всяко нещо заема своето си място. Как да постигнем това?

Какво е моралът?

В зависимост от разбирането си за живота, за вътрешното му естество и за неговата задача пред живите човешки същества всеки индивид е длъжен да хармонизира съществуването (и всекидневието) си с потребното на самия живот – и едва тогава можем да разчитаме на удовлетвореност от живота си. Това съдбовно “Как съм длъжен да живея?” е коренът на ония базисни разбирания, на основата на които всеки индивид прави живота си.

Човек може да живее за “всичко” – макар че това няма как да ни се удаде: ние не сме богове. Затова сами себе си трябва да ограничаваме ако искаме все пак нещо да постигнем от този живот. Ето защо наред с проблема живот всеки един от нас всекидневно трябва да решава и какво да прави със свободата си – ако все пак я “има”, ако я е постигнал.

Тези неотменни човешки задачи – за живота и за свободата – предпоставят потребността от яснота, в търсенето на която ние “изработваме” личния си морал, правилата, които сами сме си създали, опитвайки се да постигнем загадката на живота си. И тъй като ние не сме първите, които изобщо живеят на тази земя, то общо взето много се влияем от т.н. общ морал, от ония традиционно сложили се представи за това как трябва да се живее, които човечеството е постигнало в историята си.

Всеки би трябвало да е обезпокоен най-вече от това дали живее пълноценно, истински, според истината на живота, дали отговаря на ония изисквания, които самият живот отправя към нас. Възможно е ние самите да направим живота си невъзможен, да го объркаме до невъзможност. Възможно е обаче и да се наслаждаваме на един смислен и съдържателен живот – всичко е в нашите ръце.

Моралът – личен или общ, човешки – може да ни помогне, защото все пак в него са ония правила, които било индивидът, било общността от индивиди, са постигнали, търсейки пълнотата на съществуването си. Нужни са ни ориентири в пътуването към самите себе си и към истината на своя живот – моралът може да ни ги даде, стига да сме разумни да ги поискаме от него.

Може, разбира се, да “експериментираме” с живота си, макар че трябва да съзнаваме, че животът стои на първо място – от което следва, че

с него не бива да правим онова, което ни “скимне”, а само това, което трябва; все пак живеем един път, не ни е дадена възможността за “поправка”. Жизненият, жизнеспособният морал не се бори с живота, не ни тласка към отказ от живота, а ни помага да бъдем близо до живота си, учи ни да отговаряме на неговия могъщ порив.

Има, разбира се, и “мъртъв морал”, които е израз на неспособността да се живее пълноценно, който е израз също на озлобеност спрямо самия живот – и точно затова ние самите решаваме кое ни е потребно и какво точно искаме от живота си. Има “борци срещу живота”, които правят всичко да пречат и на другите да живеят – и тези също са оставили своя злотворен отпечатък върху онова, което наричаме “морал”. Това е именно анти-моралът, който е способен да доведе до разрухата на човека, който вманиачено си е наумил, че има право да съсипе живота си.

Ето защо живият човек в крайна сметка пак сам трябва да решава – и то най-отговорно! – за всичко. Защото това е неговият живот, а също и защото всеки от нас живее за първи (и последен!) път. Поставени сме в една изключително сложна ситуация, от която трябва да намерим достоен изход – ние самите няма да си простим ако си позволим лукса да се провалим в задачата на живота си! Не е лесно да си човек – а да си достоен за живота човек е най-трудното.

Изглежда и затова ни е даден, впрочем, този живот: да постигнем достойнството си, да живеем достойно, да не се срамуваме от живота си, да не допуснем провал, а да преуспеем!

Какво съм длъжен да правя?

Това е знаменитият въпрос на Имануел Кант, който стои в основата на неговата толкова възвишена практическа философия. Тази морална философия на великия кьонигсберски мислител съдържа най-чистите и неотменни принципи на изкуството да се живее достойно и човешки. За Кант човекът е “цел сама по себе си”, негови са думите:

“Към човека трябва да се отнасяме винаги и единствено като към цел сама по себе си, никога като към средство!”. Тия думи утвърждават човешкото достойнство: няма нищо по-велико от човека на тази земя! Кантовата философия на морала е философия на свободата. Кант най-убедително показва как благодарение на човека се създава, а също и защо

само върху човека се крепи великото царство на свободата, причастността към което трябва да ни изпълва с гордост. Възниква, сътворен от нас самите, един величествен свят на свободата, който от гледна точка на материалния свят е “аномалия”, пълна противоположност на “природното”, този свят обаче е същност на човешкото, неговата еманация.

Тези два свята – на природата и на свободата – стоят “настръхнали” един срещу друг, битието се “разцепва”, и само красотата е тази, която може да ги примири. Защо е така трябва да направим опит да разберем; а пък няма истината на красотата, живота и свободата не е любовта?!

В този смисъл дълбоката християнска идея за любовта като душа на този свят намира своето потвърждение и във философията: автентичната любов е стихия на достойнството, на красотата и на живота. Няма пълноценен живот за ония, които не са отговорили и на призива на любовта, вкоренен дълбоко в нашите сърца. Истината на живота е любовта, на свободата – също, няма има нещо по-значимо за човека от тези прости положения, които всеки от нас трябва да проумее: за да не ощети живота си, за да не допусне животът му да стане жалък и беден?!

Ето на такива истини ни учи философията на морала, етиката, нейната сила се крие в това, че тя не предписва “рецепти” за това “как трябва да се живее”, а дава шанс на всеки да обогати разбирането си за живота. Знаем, че философията е свобода, без свобода няма философия, а животът ни без свобода не си заслужава усилието. Безразличието към истината е непознато за ония, които искат да живеят пълноценно и свободно, ето защото философията, даваща им шанса да защитят своята преданост към живота, е най-необходимото за човека. Тя може да е лукс, но е такъв лукс, който трябва да си позволим: за да бъдем щастливи. И за да не допуснем животът ни да стане блудкава трагедия или глупав фарс.

Мила Петкова 9 А СУ „П.Р. Славейков“ град Видин